

CZU: 373.5:37.036:75

DOI: 10.36120/2587-3636.v45i3.116-125

PUTEREA FORMATIVĂ A ARTEI SACRE: DEZVOLTAREA PERSONALĂ PRIN PICTURA ICOANEI PE STICLĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL

Dan-Gicu HORGAN, doctorand, profesor titular

<https://orcid.org/0000-0003-3801-6641>

Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă* din Chișinău

Școala Gimnazială de Arte *N.N. Tonitza*, România

Rezumat. Dezvoltarea personală constituie o componentă esențială a educației actuale, având ca scop cultivarea echilibrată a personalității elevului și întărirea identității sale culturale. Prezentul studiu își propune integrarea artei sacre românești în disciplina Educație plastică drept un instrument al formării personale, prin intermediul unei abordări interdisciplinare care reunește educația vizuală, educația religioasă și patrimoniul etnofolcloric. Cercetarea subliniază valoarea formativă a icoanelor pe sticlă, a icoanelor de vatră și a pristolnicului, examinate din perspective artistică, pedagogică și simbolică. Dialogul cu patrimoniul artistic și spiritual sprijină dezvoltarea sensibilității estetice, a creativității, a capacității de decodificare a simbolurilor, a respectului pentru patrimoniul cultural, precum și a autocunoașterii și a stabilității emoționale. Concluziile indică faptul că includerea artei sacre în Educația plastică îmbogățește repertoriul de strategii didactice, contribuie la dezvoltarea competențelor-cheie prevăzute de curriculum și stimulează învățarea transdisciplinară.

Cuvinte-cheie: educație plastică, învățământ gimnazial, icoană pe sticlă, dezvoltare personală, patrimoniul etnofolcloric și religios.

THE FORMATIVE POWER OF SACRED ART: PERSONAL DEVELOPMENT THROUGH GLASS ICON PAINTING IN LOWER SECONDARY EDUCATION

Abstract. Personal development constitutes an essential component of contemporary education, aiming at the balanced cultivation of students' personalities and the strengthening of their cultural identity. The present study proposes the integration of Romanian sacred art into the discipline of Visual Arts Education as an instrument of personal formation, through an interdisciplinary approach that brings together visual education, religious education, and ethno-folkloric heritage. The research underscores the formative value of reverse-painted glass icons, hearth icons, and the pristolnic, examined from artistic, pedagogical, and symbolic perspectives. Engagement with artistic and spiritual heritage supports the development of aesthetic sensitivity, creativity, the capacity to decode symbols, respect for cultural heritage, as well as self-awareness and emotional stability. The findings indicate that the inclusion of sacred art in Visual Arts Education enriches the repertoire of teaching strategies, contributes to the development of curriculum-based key competencies, and stimulates transdisciplinary learning.

Keywords: visual arts education, lower secondary education, glass icon painting, personal development, ethno-folkloric and religious heritage, holistic education.

Introducere

Legătura dintre educația artistică și formarea amplă a persoanei umane a ocupat frecvent o poziție marginală în cadrul discuțiilor pedagogice dominante, fiind adesea umbrată de accentul pus pe rezultatele cognitive și pe performanțele academice măsurabile. Cu toate acestea, atât considerațiile teoretice, cât și dovezile empirice sugerează că unele

dintre cele mai durabile și transformatoare experiențe educaționale apar tocmai prin implicarea în actul artistic. Prezentul articol pornește de la această premisă și explorează modul în care o anumită dimensiune a patrimoniului vizual românesc - arta sacră populară - poate fi integrată intenționat și semnificativ în cadrul Educației plastice la nivel gimnazial [7, p. 47].

Contextul cultural merită clarificat de la început. De-a lungul mai multor secole, comunitățile rurale românești au cultivat o bogată tradiție de obiecte devoționale create în afara granițelor instituțiilor artistice formale. Icoanele pe sticlă, icoanele de vatră și pristolnicul nu sunt simple artefacte estetice; ele reprezintă expresii condensate ale unei viziuni asupra lumii în care vizualul și spiritualul sunt fundamental împletite [10, pp. 18-21]. Din perspectivă pedagogică, această densitate de semnificații constituie un avantaj, nu o complicație. Atunci când elevii întâlnesc aceste obiecte într-un mediu educațional structurat, ei nu învață doar să aprecieze o formă istorică de frumusețe; sunt invitați într-un dialog privind identitatea, credința, meșteșugul și relația dintre vizibil și transcendent.

Afirmația că arta sacră poate funcționa ca un instrument autentic de dezvoltare personală, și nu doar ca o ornamentare culturală în cadrul curriculumului de arte, se sprijină pe mai multe observații convergente. În primul rând, formarea persoanei prin experiența estetică este bine documentată în literatura de specialitate din domeniul educației [16, pp. 11-15]. În al doilea rând, implicarea în contactul cu obiecte de patrimoniu cu o densitate simbolică ridicată a demonstrat că încurajează gândirea reflexivă, autocunoașterea și un sentiment mai temeinic de apartenență culturală [5, pp. 22-27]. În al treilea rând, caracterul interdisciplinar al artei sacre—ea vorbește simultan limbajului vizual, cunoașterii religioase, contextului istoric și meșteșugului manual—o transformă într-un vehicul excepțional de bogat pentru tipul de învățare integrată pe care curricula contemporane o solicită din ce în ce mai mult [12, pp. 44-48].

Prezentul studiu este organizat în jurul a trei întrebări interconectate: Care este potențialul formativ al artei sacre populare în cadrul curriculumului de Educație plastică la nivel gimnazial? În ce moduri atelierele practice centrate pe realizarea de icoane contribuie la dezvoltarea personală a elevilor? Și ce rezultate observabile—măsurate pe dimensiuni cognitive, afective și legate de identitate—pot fi atribuite în mod rezonabil acestui tip de întâlnire educațională? Secțiunile care urmează abordează aceste întrebări printr-o combinație de argumentare teoretică și dovezi din practica de clasă, rezultate din experiență practică susținută [6, pp. 12-17].

I. Artă sacră, creșterea personală și curriculumul de Educație plastică: premise conceptuale și pedagogice

Dezvoltarea personală este înțeleasă ca un proces dinamic și continuu de construcție individuală, întemeiat pe asumarea responsabilității pentru propria evoluție [8, pp. 17-19].

Acest proces presupune practica autoevaluării periodice, esențială pentru evaluarea progresului realizat, precum și capacitatea de reflecție critică asupra experiențelor trăite și a rezultatelor obținute. Simultan, el implică adoptarea unor decizii deliberate și implementarea unor schimbări menite să optimizeze competențele, comportamentele și relația individului atât cu sine, cât și cu comunitatea.

În termeni educaționali și profesionali, dezvoltarea personală contribuie la consolidarea competențelor necesare adaptării la cerințele societății contemporane, influențând direct orientarea în carieră și traiectoria profesională [6, pp. 31-34]. Procesul de autocunoaștere pe care îl presupune favorizează dobândirea echilibrului interior, dezvoltarea încrederii în propriile resurse și construirea unor relații interpersonale armonioase. Din această perspectivă, dezvoltarea personală nu trebuie redusă la dimensiunea performanței profesionale, ci înțeleasă ca un mijloc de formare a unei personalități echilibrate, capabile să valorifice potențialul intelectual, artistic, moral și spiritual [16, pp. 15-18].

Literatura de specialitate identifică multiple modalități prin care acest proces poate fi susținut în mod sistematic: evaluarea competențelor personale prin instrumente specifice, precum chestionare și teste de autoevaluare, consemnarea reflecțiilor în jurnale de învățare, formularea și revizuirea periodică a obiectivelor personale, colaborarea cu mentori sau tutori, precum și participarea activă în comunități profesionale și culturale [5, p. 78]. Toate acestea facilitează schimbul de experiență, stimulează creativitatea și aprofundează cunoașterea în domenii specifice, inclusiv în cel al artelor vizuale.

În cadrul disciplinei Educație plastică, dezvoltarea personală poate fi potențată prin referire la patrimoniul artistic și spiritual românesc, în special la arta sacră și la elementele etnofolclorice. Artă reprezintă una dintre cele mai înalte expresii ale spiritului uman [12, p. 88], iar prin limbajul formei, culorii și simbolului, creația creștin-ortodoxă reflectă dimensiuni profunde ale existenței și ale experienței spirituale. Obiectele de artă sacră posedă nu doar valoare estetică intrinsecă, ci și transmit continuu valori religioase, culturale și identitare, invitând la reflecție, interiorizare și autocunoaștere.

În practica școlară, atitudini precum „nu am talent” sau „nu înțeleg arta” sunt frecvent întâlnite. Astfel de percepții reflectă, în general, absența unei expuneri sistematice la educația artistică și o înțelegere superficială a procesului creator [6, pp. 67-72]. Experiența artei populare românești demonstrează că valoarea artistică nu este exclusiv rezultatul pregătirii academice, ci și o expresie a sensibilității estetice acumulate în cadrul comunităților tradiționale. Icoanele țărănești pe sticlă oferă o ilustrare convingătoare: meșterii populari, folosind mijloace tehnice modeste, au produs lucrări de o remarcabilă expresivitate artistică și spirituală, recunoscute astăzi ca repere ale patrimoniului cultural românesc.

Pornind de la aceste modele autentice de creație, activitățile desfășurate în cadrul Educației plastice pot susține dezvoltarea abilităților artistice ale elevilor prin metode de predare consacrate—explicația, demonstrația și exercițiul practic [11, pp. 56-58]. Aceste strategii facilitează achiziția treptată a tehnicilor vizuale, cultivarea creativității și a sensibilității estetice și demonstrează că aptitudinile artistice pot fi dezvoltate și rafinate prin învățare sistematică și motivație autentică [18, pp. 312-315].

Icoana pe sticlă sau icoana de vatră este simultan un simbol al credinței și o creație artistică, exprimând prin mijloace vizuale specifice o experiență spirituală profundă [17, p. 23]. Valoarea sa nu rezidă exclusiv în calitățile estetice, ci și în capacitatea de a traduce vizual conținut teologic și experiență religioasă. Practica artei sacre implică achiziționarea atât a cunoștințelor artistice, cât și a celor teologice, permițând înțelegerea semnificațiilor iconografice și aplicarea corectă a limbajului vizual specific. În cadrul tradiției ortodoxe române, arta sacră populară se distinge prin accesibilitatea mijloacelor de expresie și prin caracterul său profund comunitar [13, pp. 9-14]. Simplitatea limbajului artistic nu diminuează valoarea spirituală a acestor reprezentări; dimpotrivă, ea reflectă adaptarea tradiției canonice la sensibilitatea și viziunea culturală a comunităților rurale.

Din perspectivă compozițională, cromatică și tehnică, pot fi identificate numeroase elemente comune între arta religioasă și cea seculară, ambele utilizând principii vizuale fundamentale privind organizarea spațială, armonia cromatică și relațiile dintre forme [11, pp. 104-107]. Iconografia ortodoxă atribuie culorii și luminii o semnificație teologică distinctă - fiecare element cromatic dobândind o funcție simbolică clar definită. Lumina nu este reprezentată ca un fenomen fizic, ci ca o expresie a luminii necreate, simbolizată prin fundalul auriu și nuanțele de albastru.

Evoluția oricărui stil artistic este condiționată de contextul istoric, cultural și social în care se dezvoltă [1, p. 391]. Spațiul cultural românesc a generat propriul stil distinctiv de expresie artistică, format prin sedimentarea tradițiilor locale și prin asimilarea creativă a influențelor externe. Specificitatea stilului românesc în arta sacră este în mod deosebit evidentă în continuitatea tradiției și în integrarea elementelor identitare în cadrul reprezentării vizuale a temelor religioase [18, pp. 316-320]. Acest fenomen poate fi observat în special în pictura murală a bisericilor de lemn și în icoanele pe sticlă din Transilvania, care au apărut într-un context istoric în care construirea bisericilor ortodoxe din zidărie și producerea icoanelor pe lemn erau supuse unor restricții.

Din perspectivă iconografică, icoanele populare au fost, în majoritatea cazurilor, create de meșteri fără pregătire artistică academică formală, dar înzestrați cu o remarcabilă sensibilitate creativă și o înțelegere profundă a valorilor religioase [17, pp. 48-55]. Inspirându-se din modele iconografice originare din centre tradiționale transcarpatice, ei au reinterpretat compozițiile în conformitate cu specificul comunităților locale, contribuind astfel la formarea unei identități artistice distincte.

Mesajul transmis prin arta sacră depășește dimensiunea estetică, asumându-și o importantă funcție formativă și spirituală [12, pp. 112-115]. În cadrul tradiției ortodoxe, icoana contribuie la cultivarea sensibilității religioase, la educarea gustului estetic și la orientarea individului către valori morale și spirituale autentice. Într-o societate marcată de puternica influență a mediului digital, arta sacră poate servi drept punct de referință educațional valoros, favorizând reflecția, echilibrul interior și o relație conștientă cu patrimoniul cultural și spiritual.

Din perspectivă didactică, organizarea de ateliere de artă sacră inspirate din tradiția populară românească oferă elevilor oportunități de a explora creativitatea prin desen, pictură și studierea patrimoniului etnofolcloric [8, pp. 88-92]. Activitățile practice dedicate creației de icoane pe sticlă, icoane de vatră și pristolnic dezvoltă coordonarea vizual-motorie, atenția, răbdarea și concentrarea, stimulând totodată relația organică dintre observație, gândire și expresie artistică. Înainte de a se angaja în activitățile practice, profesorul poate propune un moment de reflecție și contemplare asupra temei iconografice [19, pp. 48-53], oferind elevilor oportunitatea de a conștientiza semnificația religioasă și culturală a imaginii pe care urmează să o creeze.

De-a lungul activităților artistice, elevii sunt încurajați să își identifice propriile resurse creative și să depășească barierele generate de încrederea insuficientă în sine, autocritica excesivă sau teama de a greși [14, pp. 78-82]. Prin metode de predare progresive - explicația, demonstrația și exercițiul practic [7, pp. 316-320] - elevii dobândesc treptat abilitățile și tehnicile specifice creației de icoane pe sticlă și a altor forme de artă sacră populară. Elemente de geometrie sacră, simboluri iconografice și motive decorative tradiționale sunt integrate, contribuind atât la înțelegerea limbajului vizual al artei sacre, cât și la dezvoltarea competențelor artistice, culturale și spirituale.

II. Explorarea sinelui, identitatea culturală și conservarea patrimoniului prin practici educaționale artistice

Dezvoltarea personală poate fi înțeleasă ca un proces pe termen lung, întemeiat pe evaluarea propriilor capacități în raport cu scopurile și obiectivele stabilite [4, p. 112]. Ea presupune conștientizarea nevoilor individuale—fie ele informaționale, competențiale sau de abilități—necesare pentru atingerea rezultatelor intenționate. Îndeplinirea obiectivelor depinde atât de resursele disponibile, cât și de nivelul de motivație și gradul de implicare activă în propria traiectorie de dezvoltare.

Un rol esențial în acest proces îl joacă autocunoașterea, privită ca punctul de plecare al oricărei evoluții personale autentice [10, pp. 194-198]. Aceasta permite identificarea punctelor forte și a limitărilor, clarificarea direcțiilor de acțiune și stabilirea unor obiective de dezvoltare realiste. În absența unei imagini de sine clare, procesul de formare devine

fragmentat, iar progresul, dificil de susținut. Autocunoașterea facilitează astfel selecția strategiilor de învățare adecvate, adaptate nevoilor individuale.

Procesul de dezvoltare personală este, în general, structurat în mai multe etape succesive: autocunoașterea, stabilirea obiectivelor și planificarea acțiunii, urmate de dezvoltarea continuă a competențelor și de consolidarea treptată a încrederii în sine [5, pp. 142-148]. Această traiectorie presupune reflecție constantă asupra propriei evoluții și ajustarea strategiilor în conformitate cu experiența acumulată [13, pp. 58-65].

Literatura de specialitate definește autocunoașterea ca procesul de explorare și structurare a propriilor caracteristici—abilități, emoții, motivații, atitudini, convingeri, mecanisme de apărare și adaptare—rezultând în formarea imaginii de sine [6, pp. 112-118]. Autocunoașterea realistă și autoreglarea eficientă contribuie semnificativ la funcționarea optimă a individului în mediile socio-profesionale contemporane. Dimensiunile relevante ale autocunoașterii includ imaginea de sine, aptitudinile și abilitățile personale, sistemul motivațional, structura emoțională și mecanismele adaptive, precum și auto eficacitatea percepută.

În relație cu educația artistică, autocunoașterea capătă o relevanță suplimentară, deoarece activitățile de creație vizuală și contactul cu arta sacră și patrimoniul etnofolcloric favorizează introspecția, echilibrul emoțional și exprimarea identitară [12, pp. 180-184]. Procesul de autocunoaștere este astfel susținut prin experiențe vizuale și practice care permit elevilor să își descopere resursele creative și să le exprime în mod conștient în activitatea artistică.

Autocunoașterea este un proces evolutiv care se dezvoltă odată cu vârsta și experiențele de viață ale individului [19, pp. 406-410]. Pe măsură ce persoanele înaintează în vârstă, emerge treptat o capacitate mai structurată de auto-reflecție și de analiză a propriilor experiențe, comportamente și decizii. Cu toate acestea, autocunoașterea nu poate fi considerată un proces încheiat la niciun moment al vieții, deoarece indivizii continuă să descopere noi resurse interioare în fața provocărilor și a situațiilor neprevăzute.

Din perspectivă psiho-pedagogică, autocunoașterea este un proces complex cognitiv, afectiv și motivațional, influențat semnificativ de mediul social și educațional [14, pp. 13-135]. Comunicarea interpersonală joacă un rol important în această privință, facilitând autocunoașterea prin feedback, interacțiune și schimb de experiențe. Comunicarea eficientă contribuie la crearea unui climat relațional securizant, propice exprimării autentice și dezvoltării capacității de auto-reflecție.

Reflecția lui Ralph Waldo Emerson apud Uspensky, L.: „Ceea ce se află în urma noastră și ceea ce se află în fața noastră sunt lucruri mărunte comparativ cu ceea ce se află în interiorul nostru” [16, pp. 280-288], subliniază importanța primordială a dimensiunii interioare a individului în procesul de formare. În acest sens, rolul profesorului se extinde

dincolo de transmiterea cunoștințelor, cuprinzând responsabilitatea de a sprijini elevii în procesul lor de autocunoaștere și de a cultiva încrederea în sine și abilitățile de autoreglare.

Dezvoltarea personală a elevilor, susținută prin educația artistică, nu se limitează la achiziția competențelor tehnice, ci implică dezvoltarea gândirii reflexive, a autocontrolului și a adaptabilității [8, pp. 145-150]. Aceste competențe, adesea complementare performanței intelectuale, joacă un rol esențial în succesul academic și în dezvoltarea personală pe termen lung.

Arta cu caracter religios a supraviețuit de-a lungul secolelor în diverse forme de expresie, constituind o manifestare concentrată a experiențelor spirituale și culturale specifice fiecărei epoci istorice [4, pp. 48-53]. Arta sacră poate fi înțeleasă ca o sinteză a sensibilității umane în relație cu dimensiunea transcendentă, reflectând evoluția valorilor estetice și spirituale în cadrul comunităților. În cadrul creștinismului, patrimoniul artistic al ortodoxiei române se distinge ca un câmp de referință pentru cercetători, istorici de artă și specialiști în educație artistică [3, pp. 17-24]. Acest patrimoniu necesită atât conservare și protecție, cât și valorificare în contexte educaționale contemporane, prin implicarea generațiilor tinere în înțelegerea și transmiterea sa.

Arta sacră ortodoxă se configurează astfel nu doar ca un obiect de studiu teoretic, ci și ca o resursă formativă care contribuie la continuitatea unei tradiții culturale și spirituale [2, pp. 58-63]. Responsabilitatea pentru acest patrimoniu revine generațiilor prezente, al căror rol este să asigure transmiterea, interpretarea și îmbogățirea lui. Fiecare generație este, în același timp, moștenitoare și păstrătoare a acestei comori spirituale, iar educația artistică reprezintă mijlocul cel mai firesc prin care această transmitere poate fi asigurată.

III. Rezultate din activitatea practică: mărturii din atelierele de artă sacră organizate în mediul școlar

Observațiile prezentate în această secțiune se bazează pe experiența practică susținută acumulată de-a lungul mai multor ani de predare a Educației plastice la nivel gimnazial, perioadă în care atelierele de artă sacră populară, centrate în mod specific pe pictura icoanei pe sticlă, reproducerea icoanelor de vatră și designul pristolnicului, au fost incorporate ca componente regulate ale curriculumului. Dovezile colectate sunt de natură calitativă, derivate din observația directă în clasă, analiza portofoliilor elevilor și exercițiile structurate de reflecție desfășurate la finalul fiecărui ciclu de atelier. Ele nu pretind generalizare statistică, dar oferă totuși un model coerent și recurent de rezultate care coroborează pozițiile teoretice avansate în secțiunile precedente.

Primul și cel mai constant observat rezultat privește reducerea inhibiției creative. Elevii care, la începutul atelierului, și-au exprimat reticenta de a se angaja în creația vizuală - citând frecvent lipsa de talent sau teama de a produce lucrări inferioare - au demonstrat o dispoziție marcat diferită până la finalul primei sesiuni practice. Motivul pare să rezide în

natura însăși a icoanei: limbajul său vizual stilizat, non-naturalist, elimină presiunea acurateței mimetice pe care elevii o asociază în mod obișnuit cu desenul. Formele simplificate ale icoanei populare - plane de culoare plate, contururi schematice, simetrie bilaterală - s-au dovedit cu adevărat accesibile, oferind chiar și celor mai ezitanți elevi un punct de intrare în expresia vizuală [15, pp. 112-117].

Al doilea rezultat observabil se referă la atenția susținută și răbdare. Tehnica picturii icoanei pe sticlă, care necesită lucrul în ordine inversă - pictarea detaliilor feței înainte de fundaluri, a planurilor din față înainte de compoziție - impune un nivel ridicat de disciplină procedurală și planificare anticipată. Elevii care inițial întâmpinau dificultăți cu concentrarea susținută au arătat o îmbunătățire măsurabilă de-a lungul mai multor sesiuni. Profesorii au remarcat că această îmbunătățire nu s-a limitat la ora de arte; unii elevi și părinții lor au raportat o persistență mai mare și în alte discipline. Acest transfer interdisciplinar al abilităților atenționale, deși anecdotic în formă, este consistent cu ceea ce literatura privind educația creativă ar prevedea [9, pp. 148-153].

Un *al treilea rezultat*, semnificativ din punct de vedere educațional, implică aprofundarea înțelegerii culturale și spirituale de sine. În exercițiile structurate de reflecție desfășurate după sesiunile de atelier, elevii au fost invitați să articuleze ce însemna pentru ei, la nivel personal, tema iconografică pe care lucraseră [19, pp. 112-118]. O proporție substanțială de elevi, inclusiv unii care inițial exprimaseră indiferență sau scepticism față de subiectele religioase, au produs reflecții de o autentică profunzime și relevanță personală. Ei au vorbit despre conexiuni cu practica religioasă familială, despre experiența încetینirii într-o lume distrată și despre un sentiment de împlinire înrădăcinat nu doar în abilitatea tehnică, ci în faptul de a fi creat ceva care purta semnificație [7, pp. 388-394].

Un *al patrulea rezultat*, vizibil cel mai clar în cadrul atelierelor desfășurate în grup, privește dezvoltarea capacităților colaborative și comunicative. Realizarea unei icoane pe sticlă, deși fundamental un act individual, se desfășoară într-un context social: elevii observă alegerile celorlalți, pun întrebări, oferă încurajări și împărtășesc descoperiri tehnice. Acest mediu spontan de învățare între colegi a creat condițiile pentru ceea ce ar putea fi descris ca o comunitate de practică, în care cunoașterea era distribuită și construită în comun, mai degrabă decât transmisă unilateral [3, pp. 241-248].

Finalizarea unei lucrări artistice vizuale reprezintă pentru elev nu doar rezultatul unui exercițiu tehnic, ci și expresia unui proces educațional complex. Contemplarea propriei creații, utilizarea ei într-un spațiu personal sau oferirea ei unei persoane dragi sunt experiențe formative care întăresc satisfacția lucrului bine făcut, respectul față de patrimoniul cultural și spiritual românesc și conștientizarea creației artistice ca mijloc de dezvoltare personală și afirmare a identității culturale. În mai multe instanțe, elevii au ales să prezinte icoanele finalizate bunicilor sau membrilor în vârstă ai familiei - un gest care,

dincolo de semnificația sa afectivă, a creat o punte inter generațională pe care majoritatea intervențiilor educaționale rareori o realizează.

Privite împreună, aceste rezultate sugerează că integrarea artei sacre populare în Educația plastică realizează ceva calitativ diferit față de instruirea artistică convențională. Ea nu dezvoltă doar abilități tehnice sau judecată estetică - deși le dezvoltă pe ambele. De asemenea, creează condițiile ca elevii să întâlnească propriile rădăcini culturale la o profunzime pe care cultura vizuală contemporană rareori o permite, să experimenteze disciplina și satisfacția creației lente și deliberate și să descopere că actul creației poate fi simultan personal, comunitar și spiritual rezonant.

Concluzii

Analiza relației dintre arta sacră, patrimoniul etnofolcloric și dezvoltarea personală evidențiază rolul fundamental pe care educația artistică îl joacă în formarea personalității elevilor gimnaziali. Integrarea acestor domenii în cadrul Educației plastice depășește obiectivele strict tehnice ale învățării artistice, contribuind la formarea unei personalități echilibrate, reflexive, capabile să interpreteze critic realitatea culturală.

În acest context, arta sacră nu trebuie înțeleasă exclusiv ca un obiect de studiu, ci ca un instrument educațional cu multiple valențe formative, facilitând autocunoașterea, cultivarea sensibilității estetice și consolidarea identității culturale. Prin contactul direct cu patrimoniul artistic tradițional, elevii dobândesc capacitatea de a înțelege continuitatea valorilor, de a-și structura propria identitate și de a-și exprima potențialul creator personal.

Educația plastică întemeiată pe valorificarea artei sacre și a patrimoniului etnofolcloric devine astfel o abordare integrativă, în care formarea artistică se împletește cu dezvoltarea personală și educația axiologică. Această abordare conferă procesului educațional o dimensiune formativă profundă, orientată nu doar către competențe, ci și către construirea unui sentiment de apartenență culturală și de responsabilitate față de patrimoniul spiritual și artistic al comunității. Elevii care urmează o astfel de traiectorie educațională dobândesc nu doar abilități vizuale, ci și o înțelegere mai profundă a sinelui, a comunității și a locului lor în cadrul continuității culturii române.

Bibliografie

1. BANDURA, A. *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company, 1997. 604 p. ISBN 0-7167-2626-2 / 978-0-7167-2626-5.
2. BOCOȘ, M. *Instruire interactivă. Repere pentru reflecție și acțiune*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2002, 378 p. ISBN 973-610-091-X.
3. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2006, 320 p. ISBN 973-46-0175-X.

4. CUCOȘ, C. *Educația. Iubire, edificare, desăvârșire*. Iași: Polirom, 2008, 230 p. ISBN 978-973-46-1038-9.
5. CUCOȘ, C. *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2009, 376 p. ISBN 978-973-46-1405-9.
6. CUCOȘ, C. *Educația estetică*. Iași: Polirom, 2014, 224 p. ISBN 978-973-46-4978-5.
7. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția a III-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014, 536 p. ISBN 978-973-46-4041-6.
8. DUMITRU, I. Al. *Dezvoltarea gândirii critice și învățarea eficientă*. Timișoara: Editura de Vest, 2000, 284 p. ISBN 973-36-0332-5.
9. IONESCU, M. *Instrucție și educație*. Arad: Editura „Vasile Goldiș”, 2007, 475 p. ISBN 978-973-664-200-5371.
10. IONESCU, M., RADU, I. (coord.) *Didactica modernă*. Ediția a II-a. Cluj-Napoca: Dacia, 2001, 358 p. ISBN 973-35-1084-X.
11. IUCU, R. B. *Instruirea școlară. Perspective teoretice și aplicative*. Iași: Polirom, 2008, 224 p. ISBN 978-973-46-1151-1.
12. NEACȘU, I. *Introducere în psihologia educației și a dezvoltării*. Iași: Polirom, 2010, 336 p. ISBN 978-973-46-1798-2.
13. OZOLIN, N. *Iconografia ortodoxă a Cincizecimii*. Traducere de Vasile Manea. Cu o prefață de Pr. dr. Ioan Bizău. Cluj-Napoca: Patmos, 2002, 168 p. ISBN: 973-85240-3-2.
14. PÂNIȘOARĂ, I.-O. *Comunicarea eficientă. Metode de interacțiune educațională*. Ediția a III-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2003, 224 p. ISBN 973-681-206-5
15. STANCIU, M. *Didactica postmodernă. Fundamente teoretice*. Suceava: Editura Universității Suceava, 2003, 332 p. ISBN 973-8293-99-5.
16. USPENSKY, L. *Teologia icoanei*. Ediție integrală. Prefață de Pr. prof. dr. Nikolai Ozolin; traducere de Ciprian Vidican și Elena Derevici; editor Vasile Manea. Cluj-Napoca: Renașterea; Patmos, 2012, 514 p. ISBN 978-606-607-043-0
17. OUSPENSKY, L., LOSSKY, V. *The Meaning of Icons*. Ediția a II-a. Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1999. Traducere din germană de G. E. H. Palmer și E. Kadloubovsky. 222 p. ISBN: 978-091-383-677-4.
18. ZLATE, M. *Psihologia mecanismelor cognitive*. Iași: Polirom, 1999, 528 p. ISBN 973-683-278-3.
19. ZLATE, M. (coord.) *Psihologia la răspântia dintre milenii*. Iași: Polirom, 2001, 432 p. ISBN 973-683-697-5.

Recepționat / Received: 23.08.2026

Acceptat / Accepted: 29.09.2026

E-mail: danhorganbarlad@gmail.com